

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv

En sproglig analyse af, hvordan grænsekontROLSAGEN blev vinklet i den tyske avis Die Welt

Anne Grethe Julius Pedersen *ph.d., lektor i tysk markeds kommunikation ved Institut for Kultur og Globale Studier, Aalborg Universitet med undervisnings- og forskningsområder inden for tysk sprog, kultur og kommunikation i professionelle sammenhænge.*

Dorthe Nabe Nielsen *cand.mag. i Sprog og International Virksomhedskommunikation - tysk, fra Aalborg Universitet 2012. Ansat som projektassistent i kongresafdelingen hos VisitAalborg.*

Indledning

I sommeren 2011 gik bølgerne højt mellem Danmark og Tyskland, efter at den daværende danske VK-regering sammen med Dansk Folkeparti og Kristendemokraterne havde indført det, som blev kaldt permanent toldkontrol ved Danmarks grænser. Begrundelsen for at indføre den øgede kontrol var et ønske om en skærpet kriminalitetsindsats, som det fremgik af en pressemeddelelse fra Finansministeriet: "Der skal bremses op for de seneste års markante stigning i den grænseoverskridende kriminalitet i Danmark" (Finansministeriet, 2011). Ifølge daværende finansminister Claus Hjort Frederiksen (V) lå kontrollen "inden for rammerne af Schengen-aftalen", og hensigten med den var at skabe øget tryghed i befolkningen: "Vi har set mange eksempler på vold, indbrud og brutal kriminalitet begået af forbrydere, der har krydset grænserne. Jeg er overbevist om, at vi med en mere intens kontrol kan komme noget af den kriminalitet til livs og dermed skabe mere tryghed herhjemme" (Finansministeriet, 2011).

Beslutningen synes således at være udsprunget af en oplevelse af, at sikkerheden og trygheden i Danmark er truet af de åbne græn-

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

ser samt et ønske om at beskytte landet gennem kontrol ved grænserne. Beslutningen var kontroversiel, og grænsekontrolsagen, som den blev døbt i medierne og kaldes her, affødte mange negative¹ reaktioner både inden for og uden for Danmark, ikke mindst fra tysk side, hvor mediebildet var præget af overskrifter såsom "Die spinnen, die Dänen! Warum die Wiedereinführung der Grenzkontrollen Europa kaputt macht"² (*Bild*, 2011), "Scharfe Kritik an Dänemarks Grenzkontrollen"³ med en opfordring til at boykotte Danmark som ferieland fra europaminister i delstaten Hessen Jörg-Uwe Hahn (*Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2011) og "Grenzkontrollen – Barroso droht Dänemark mit Vertragsverfahren"⁴ (*Focus*, 2011). Danmarks forhold til Tyskland og det øvrige EU var fra foråret 2011 frem til det danske regeringsskifte i september 2011 påvirket af sagen, og tyske politikere forlangte svar og forklaringer fra bl.a. udenrigsminister Lene Espersen (K). De nye regeringspartier (S, R og SF) med Helle Thorning Schmidt (S) i spidsen erklærede dog, at de ville droppe den skærpede grænsekontrol og de planlagte kontrolanlæg (*Politiken*, 2011b).

Den ene af artiklens forfattere, Dorthe Nabe Nielsen, fulgte sagens forløb fra Berlin, hvor hun var i praktik. Herfra oplevede hun, som ovenstående også antyder, hvordan sagen blev præsenteret væsentligt anderledes i de tyske medier end i de danske, og hvordan man i Tyskland tilskrev indførelsen af grænsekontrol en anden og mere vidtrækkende betydning end den officielle danske udlægning.

Sagen er et eksempel på, hvordan en konkret politisk handling opfattes og italesættes forskelligt, for, som det fremgår af ovenstående citat af Hjort Frederiksen, var den daværende danske regering af den opfattelse, at grænsekontrollen lå inden for rammerne af Schengen-aftalen⁵ og således ikke var et brud på det tværnationale samarbejde inden for EU. Men sådan blev det ikke opfattet uden for Danmark. Sagens kerne synes at være et sammenstød af opfattelser af, hvad det vil sige at være medlem af EU og indgå i Schengen-samarbejdet og hvilke beslutninger og handlinger der (ikke) ligger hos de nationale regeringer i en globaliseret verden.

I denne artikel belyses omtalen af grænsekontrolsagen i fire avisartikler fra netudgaven af den tyske avis *Die Welt* i perioden 13. maj til 21. juli 2011. Formålet med analysen er at afdække, hvordan tiltagene ved grænsen og disses konsekvenser blev opfattet og vinklet fra et tysk perspektiv. Analysen kan give et dybere indblik i, hvilke

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

reaktioner sagen fremkaldte og således bidrage til øget viden om et konkret aspekt af det dansk-tyske og det dansk-europæiske forhold.

Tekstkorpus og analysemetode

De valgte avisartikler stammer som sagt fra netavisen *Welt Online*, som er en del af WELT-gruppen, der ejes af den tyske mediekoncern Axel Springer Verlag AG. Axel Springer Verlag AG blev grundlagt i 1946 og udgiver bl.a. også tabloidavisen *Bild* (Axel Springer AG, 2012). *Die Welt*, som har hovedkontor i Berlin, udkom første gang i 1946 og betragtes af nogle som et af flagskibene blandt de store landsdækkende aviser i Tyskland sammen med *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Süddeutsche Zeitung* og *Frankfurter Rundschau*. Avisens politiske ståsted kan betegnes som borgerligt-konservativt (Wikipedia, 2012). De følgende fire artikler er eksemplærisk udvalgt og udgør undersøgelsens tekstkorpus:

- a *Die Welt. EU droht Dänemark mit Klage gegen Grenzkontrollen.* 13.5.2011
- b *Die Welt. Kieler Appell an Dänemark: Grenzkontrollen überdenken.* 27.5.2011
- c *Die Welt. Ende der Reisefreiheit.* 6.7.2011.
- d *Die Welt. Dänemark fordert EU zur Klage heraus.* 21.7.2011

Analysen er en tekstfortolkende, kvalitativ undersøgelse af et eksemplærisk udvalgt datamateriale med fokus på følgende tre spørgsmål:

- 1 Hvordan vinkles grænsekontROLSAGEN i *Die Welt*, og hvilke aspekter af sagen præsenteres som centrale?
- 2 Hvilke indvendinger imod grænsekontrollen fremsættes og hvordan?
- 3 Hvordan fremstilles forholdet mellem Danmark og den nordtyske delstat Schleswig-Holstein?

Ved hjælp af analyse af indhold og sprog belyses, hvordan grænsekontrol, som blev indført fra dansk side i forsommeren 2011, vinkles i de valgte artikler. Analysen koncentrerer sig om valget af indholdsmæssige temaer og sproglige virkemidler, herunder bl.a. ordvalg, metaforer og præsuppositioner, for at afdække artiklernes perspek-

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

tiv på sagen og den sproglige evaluering, der forekommer eksplicit eller implicit i artiklerne.

De tre spørgsmål er valgt, fordi vi anser dem som centrale i omtalen af sagen og dens betydning for Danmarks forhold til nabolandet Tyskland og til resten af EU. Det tværnationale samarbejde i Region Sønderjylland-Schleswig er af særlig betydning, dels fordi det var her grænsekontrollen fysisk skulle finde sted, og dels fordi både det formaliserede samarbejde og den øvrige kontakt på tværs af grænsen er meget tydeligt her. Som eksempler kan nævnes de mange pendlere og handlende, der ofte krydser grænsen, men også samarbejdsprojekter mellem Region Syddanmark og Schleswig-Holstein på sundhedsområdet, som bl.a. omfatter ambulancetjeneste og brandslukning over grænsen (Region Syddanmark, 2012; Interreg, 2011), og samarbejdet om den faste forbindelse over Femern Bælt (*Fehmarnbelt Weekly*, 2012). Dertil kommer samarbejdet mellem uddannelsesinstitutioner i Sønderjylland og Schleswig, der gør det muligt at tilbyde uddannelser på tværs af grænsen (Interreg, 2012).

Analyse af grænsekontROLSAGEN I Die Welt

Som det første undersøges vinklingen af grænsekontROLSAGEN gennem en analyse af den måde, hvorpå den danske benævnelse permanent toldkontrol gengives i den tyske avis og af de konnotationer, der er forbundet med de valgte termer. Dernæst identificeres og belyses de temaer, der behandles som centrale i artiklerne.

Grænsekontrol vs. toldkontrol

For det første er det tydeligt, at den danske benævnelse permanent toldkontrol i de fire artikler fra *Die Welt* i vidt omfang erstattes af benævnelsen grænsekontrol, når der ikke henvises specifikt til en dansk kilde. Anvendelsen af grænsekontrol ses fx i overskriften "EU droht Dänemark mit Klage gegen Grenzkontrollen" (*Die Welt*, 2011a). Dette gælder også mange af de øvrige tyske mediers omtale af sagen. Den betydningsforskel, der er imellem toldkontrol og grænsekontrol er ikke uvæsentlig, idet toldkontrol alene betyder kontrol af toldpligtige varer, mens grænsekontrol indebærer kontrol af personer og varer (*Duden*, 2011). I modsætning til den officielle danske benævnelse, der søger at nedtone omfanget af kontrollen, bl.a. også ved at referere til den daværende skatteminister (og ikke udenrigsministeren) som den for kontrollen ansvarlige minister,

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

fremhæver termen grænsekontrol konsekvenserne for den personlige rejsefrihed. Der er således tale om to forskellige forståelser af, hvad kontrollen indebærer. Foranstaltningerne ved grænsen omtales desuden som en *genindførelse* af grænsekontrol, fx: "Wiedereinführung von Grenzkontrollen" (*Die Welt*, 2011a, linje 53; *Die Welt*, 2011b, linje 5). Der skabes således associationer til den grænsekontrol, der fandtes før, Danmark tiltrådte Schengen-aftalen i 2001. Den daværende danske regerings vinkling af tiltaget som en toldkontrol overtages dermed ikke af *Die Welt*, hvor tiltaget præsenteres som grænsekontrol og som et tilbageskridt i forhold til det europæiske samarbejde, hvilket er langt mere vidtrækkende. Forudsat at redaktionen på *Die Welt* har været vidende om den danske term, kan valget af 'grænsekontrol' ses som en implicit kritik af den danske benævnelse og som en skærpelse af debatten.

De centrale aspekter, der i alle artikler behandles kritisk i forbindelse med det danske tiltag er følgende:

- 1 Begrænsning af rejsefriheden
- 2 Renationalisering
- 2 Kriminalitetsbekæmpelse

I det følgende ser vi nærmere på, hvordan aspekterne hver især sættes i sammenhæng med kontrollen ved grænsen. For overskuelighedens skyld behandles aspekterne i første omgang hver for sig, selvom der til en vis grad er sammenfald i indvendingerne.

Begrænsning af rejsefriheden

En væsentlig indvending mod Danmarks foranstaltninger ved grænsen går på, at de vil begrænse rejsefriheden og dermed være i modstrid mod en af kongstankerne i det europæiske samarbejde, som handler om at fjerne hindringer for den frie bevægelighed for bl.a. personer. I følgende citat sættes fx lighedstegn mellem kontrollen ved grænsen og begrænsningen af rejsefriheden, og samtidig understreges det emotionelle aspekt af sagen med konstateringen af, at der er stor forargelse over Danmarks planer om at begrænse rejsefriheden:

"Die Empörung über Dänemarks Pläne zur Begrenzung der Reisefreiheit im Schengen-Raum ist groß. Die EU-Kommission würde Dänemark sogar verklagen."⁶ (*Die Welt*, 2011a, linje 2). Der er tale om, at EU-kommissionen kan lægge sag an mod Danmark for et

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

brud på aftalen om rejsefrihed, og der er således ifølge avisen ikke alene tale om forargelse fra tysk side, men også fra EU-kommissionens side, som det organ, der vogter over EU-traktaternes overholdelse. Ordet *sogar* betoner endvidere, at de danske planer er særligt kritisable, endog så kritisable, at EU-kommissionen overvejer at tage et så ekstraordinært skridt i brug som et sagsanlæg. At Danmark er i problemer understreges i artiklen desuden af et billede, hvor sorte skyer trækker sig sammen om det blå EU-skilt med navnet Danmark i midten og de gule EU-stjerner rundt om. Også flere andre steder i artiklerne omtales det danske tiltag som et muligt brud på Schengen- og EU-traktaten. I den første og den fjerde artikel fra *Die Welt* (2011a; 2011d) indskydes dog en epistemisk modalitet som fx i formuleringen 'muligt traktatbrud'. En dansk reaktion på et muligt sagsanlæg bringes i *Die Welt* (2011d, linje 2-3), hvor overskriften fortæller, at Danmark udfordrer EU, og krigsmetaforerne 'strid', 'gå i offensiven' og 'krydse klinger' i følgende citat understreger alvoren (forfatternes understregning):

Im Streit mit der EU um die neuen Grenzkontrollen geht Dänemark jetzt in die Offensive. Der für die Kontrolle zuständige Steuerminister Peter Christensen forderte die EU-Kommission dazu auf, die Klingen vor Gericht zu kreuzen.⁷

120

Mere konkret refereres også til praktiske gener ved de danske foranstaltninger. Bl.a. refereres til kritik fra det danske mindretalspartis side, som forudser, at kontrollen vil forsinke trafikken over grænsen og skabe lange køer og ventetid, både for pendlere og for turister:

Auch die Partei der dänischen Minderheit, der Südschleswigsche Wählerverband (SSW), kritisierte die Entscheidung aus Dänemark. „Die neuen Grenzkontrollen werden zwangsläufig den Grenzübertritt von Personen und Gütern verlangsamen und verzögern“, sagte Fraktionschefin Anke Spoorendonk. Dies berühre die Pendler, die in Dänemark arbeiten, und den Warenverkehr über die Grenze, der langsamer und damit auch teurer werde. „Und es wird auch die Dänemark-Urlauber behindern, die selbst bei einer noch so effizienten Kontrolle zu Stoßzei-

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

ten einen erheblichen Rückstau erdulden müssen“⁴⁸ (*Die Welt*, 2011b, linje 20-24).

Der skrives i forbindelse med den begrænsede rejsefrihed ikke om de tiltænkte begrænsninger for kriminelle, men derimod om begrænsninger for to indtægtsgivende grupper, pendlere og turister, som det politisk set er mere problematisk at lægge hindringer i vejen for. Desuden gøres opmærksom på, at varetransporten over grænsen bliver langsommere og dyrere, hvilket også rammer virksomheder og samhandlen med bl.a. Tyskland. Der dannes dermed indirekte et indtryk af, at de danske politikere ikke har tænkt tiltaget ordentligt igennem og haft blik for sådanne utilsigtede bivirkninger.

Renationalisering

En anden indvending er koncentreret om renationalisering som en mere overordnet politisk tendens. Det danske tiltag ses som udtryk for en sådan renationalisering, der strider imod visionerne for Europa og EU. Den tyske udenrigsminister Guido Westerwelle citeres her for at advare imod politisk renationalisering og national enegang inden for EU, som kan sprede sig til flere lande. Desuden pointerer Westerwelle, at Tyskland fortsat vil arbejde for rejsefrihed, underforstået i modsætning til Danmark og evt. andre lande:

Außenminister Westerwelle (FDP) warnte vor einem Rückfall in nationale Alleingänge in der EU. Er Sorge sich, dass viele Länder eine Renationalisierung der Politik wollten [...]‘Das ist eine Politik, die in Wahrheit aus innenpolitischen Gründen geführt wird‘. Deutschland werde weiter für Reisefreiheit eintreten.⁹ (*Die Welt*, 2011a, linje 15-16).

Både ordet *Rückfall* og attributten *re-* udtrykker en tilbagevenden til en tidligere, uønsket situation (Duden, 2011), som Westerwelle advarer imod. Sammen med formuleringen *nationale Alleingänge* ligger der en klar tilkendegivelse af, at den danske holdning, opfattes som enegang og i strid med den fælleseuropæiske ide, der er fundamentet for bl.a. Schengensamarbejdet. Desuden henviser Westerwelle med 'i virkeligheden af indenrigspolitiske grunde' formentlig til det forhold, at indførelsen af grænsekontrol var støttepartiet Dansk Folkepartis betingelse for at stemme for den såkaldte tilbagetrækningsreform (*Politiken*, 2011a). Denne henvisning kan give

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

indtryk af, at grænsekontrollen var resultatet af et kompromis, som de daværende regeringspartier måske ikke gik så helhjertede ind for. Den bekymring, der gives udtryk for her, ses også andre steder i artiklerne, hvor det emotionelle træder endnu tydeligere frem, bl.a. i *Die Welt* (2011b), hvor den danske beslutning betegnes som *europafeindlich*, og hvor der rettes en appel fra Landdagen i Kiel til Danmark om at genoverveje tiltaget. Endvidere bringes et citat fra et tysk medlem af Europaparlamentet, der taler om faren for at EU-samarbejdet smuldrer:

Der CDU-Europaabgeordnete Elmar Brok zeigte sich angesichts der Debatten um den Euro und neue Grenzkontrollen beunruhigt über die Zukunft der EU. 'Ich mache mir große Sorgen um Europa, weil die Gefahr besteht, dass alles zerbröselt, was geschaffen wurde', sagte er [...]'¹⁰ (*Die Welt*, 2011a, linje 30-31).

Med disse citater udtrykkes skuffelse og bekymring for sammenhængskraften i EU. I artiklerne præsupponeres således EU som en forudsætning for stabilitet og fred i Europa, som noget, der er blevet skabt omhyggeligt over lang tid og som nu risikerer at smuldre.

Kriminalitetsbekæmpelse

Som nævnt ovenfor begrundes den permanente toldkontrol fra dansk side med en mere intensiv indsats imod en stigende grænseoverskridende kriminalitet (Finansministeriet, 2011). Dette afvises dog som en god løsning i et uddrag af en officiel opfordring fra Landdagen i Kiel til den daværende danske regering, hvor kontrollen ved grænsen betegnes som unødvendig, idet andre løsninger havde været mulige. Med verbet *zurückgreifen* fremstilles det danske tiltag som en reaktionsmåde, der griber tilbage til noget gammelkendt, som måske ikke modsvarer udfordringerne fra kriminaliteten i dag.

Eine effektivere Bekämpfung von Kriminalität wäre auch durch eine Stärkung der bisherigen Instrumente möglich, ohne dass auf permanente Grenzkontrollen zurückgegriffen werden muss¹¹ (*Die Welt*, 2011b, linje 12-13).

Die Welt (2011c) adskiller sig ved at bruge en anden tone. Her gives et situationsbillede fra den tysk-danske grænseovergang, hvor der

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

ifølge artiklen begynder *eine neue Zeitrechnung*. Her fremstilles på ironisk vis, hvordan de danske toldere i journalisters påhør, henvender sig til chaufførerne i bilerne og undersøger deres bagagerum i kampen mod den grænseoverskridende kriminalitet – uden at finde andet end fx brød, kiks og kartoffelchips, der, som det ironisk bemærkes, er tilladt at indføre. Gengivelsen af toldernes udsagn, om at det alene handler om kampen mod narkotika, alkohol og dopingmidler, og om hvor normalt alting er, bærer også præg af ironi. Ironien udtrykkes bl.a. i gentagelsen af 'normal' og i brugen af kolon som sætningsforbinder:

Er ist Leiter der dänischen Zollbehörde und betont gegenüber den Journalisten ein ums andere Mal, wie normal alles ist. Die Kontrolle: normal. Neue Abfertigungshäuser und Grenzanlagen, alles geplant ab 2014: ganz normal.¹² (*Die Welt*, 2011c, linje 18-20).

I forlængelse heraf skrives, at formanden for Den Danske Europabevægelse kæmper mod *die neue Normalität*, og at han kalder det en *Wahnsinnstat* (vanvidsgerning). Dermed peger artiklen på, at der også internt i Danmark er modstand mod kontrollen ved grænsen. Med de skildrede situationer og udsagn tilskriver avisen ikke selve grænsekontrollen den store virkning og betydning i kriminalitetsbekæmpelsen og fremstiller den dermed indirekte som både nytteløs og latterlig. Kontrollen kaldes direkte for *Kontrollwahn* (kontrolvanvid) (*Die Welt*, 2011c, linje 15), og indførelsen af kontrollen ved grænsen anses altså i artiklen som en vanvittig foranstaltning.

Denne fremstilling modsiges dog delvist i *Die Welt* (2011a), hvor en højtstående CDU-politiker fra den østtyske delstat Sachsen citeres for at sammenkæde bortfaldet af grænsekontrol med en ekstrem stigning i kriminaliteten:

'Wir haben nach dem Wegfall der Grenzkontrollen vor allem in den Grenzdörfern eine extreme Zunahme der Kriminalität [...] Dies führt zu einer echten Belastung. Die Nerven liegen blank.'¹³ (*Die Welt*, 2011a, linje 51-52).

Der signaleres hermed forståelse for den danske begrundelse og en tilkendegivelse af, at det er nødvendigt med handling, uden at der direkte udtrykkes sympati for den danske løsning. I samme artikel

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

(*Die Welt*, 2011a) figurerer en rubrik i venstre margin med en rundspørge, hvor læserne stilles spørgsmålet "Sind Sie für die Wiedereinführung von Grenzkontrollen an der deutsch-dänischen Grenze?"¹⁴ Hertil gives følgende to svarmuligheder: "Ja, Kriminelle und Flüchtlinge können so gestoppt werden"¹⁵ eller "Nein, ich finde die Ausländerpolitik zu hart"¹⁶. Med disse to uddybninger af 'ja' og 'nej' inddrages et yderligere aspekt i diskussionen, nemlig flygtninge- og udlændingepolitik. Under 'ja' sidestilles kriminelle og flygtninge indirekte, under 'nej' kategoriseres kontrollen som udlændingepolitik og drejes dermed i en bestemt retning. Der gives i øvrigt heller ikke muligheder for andre grunde til at svare hhv. ja eller nej, og fx narko og doping lades helt ude af betragtning.

Forholdet mellem Danmark og Schleswig-Holstein

Sammenlignet med vinklingen af forholdet mellem Danmark og EU, hvor der anvendes en skarp tone fra begge sider, omtales det dansk-slesvig-holstenske forhold mindre aggressivt og med en blanding af beklagelse og tro på, at det trods alt ikke vil ødelægge samarbejdet på tværs af grænsen. På den ene side gives der udtryk for, at kontrollen vil skabe nye barrierer for, at Region Sønderjylland-Schleswig samt regionen omkring Femern Bælt kan vokse sammen (*Die Welt*, 2011b), men på den anden sides pointeres det flere steder, at samarbejdet er tillidsfuldt (*Die Welt*, 2011b, linje 17) og fungerer fortrinligt (*Die Welt*, 2011b, linje 19). Således viser udtalelser fra Flensborgs borgmester og en sønderjysk hotdogsælger, at kontrollen ved grænsen ikke vil få den store betydning for samarbejdet i grænseregionen. Ifølge borgmesteren er det et forkert signal at sende, som dog også bliver blæst op (*Die Welt*, 2011c). Hermed ser signalværdien ud til at være mere i fokus end det praktiske.

Overordnet betragtet kan de blandede følelser hænge sammen med en frustrerende oplevelse af, at ens nabo(land) vælger at løse et kriminalitetsproblem, der findes på begge sider af grænsen, ved at forsøge at begrænse adgangen for de kriminelle til sit eget område med den sandsynlige konsekvens, at kriminaliteten tager til der, hvor man selv bor. Et mere sympatisk – og måske mere effektivt – træk kunne være en ekstraordinær fælles løsning og indsats mod kriminaliteten. Hvis man tænker sig den omvendte situation, hvor Tyskland ville indføre en tilsvarende kontrol ved grænsen, er det ikke svært at forestille sig stærke, fordømmende reaktioner i Danmark og andre af Tysklands nabolande.

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

Konklusion og perspektivering

Analysen af de fire avisartikler fra *Die Welt* viser, at den valgte vinkel er overvejende kritisk over for det danske tiltag. Den kritiske vinkling kommer til udtryk på flere måder og relaterer sig til flere forskellige aspekter af sagen. Dels signalerer den måde, hvorpå sagen omtales som grænsekontrol en opfattelse af, at der ikke alene er tale om toldkontrol, som hører under skatteministeriet, men også kontrol af personer, hvilket kan ses i at betegnelsen ikke overtages, hvilket også fremgår af ja/nej-spørgsmålet ovenfor. Derudover afspejler de aspekter, avisartiklerne behandler som centrale, kun delvist det fokus, som det danske regeringsudspil indeholdt. Indvendingerne går for det første på, at grænsekontrollen vil begrænse rejsefriheden og dermed være et brud på EU- og Schengentraktaterne. For det andet fremstilles tiltaget som et udtryk for en renationaliseringstendens, som er ødelæggende for den fælles-europæiske fremtid og for samarbejdet og naboskabet mellem Danmark og Schleswig-Holstein mere specifikt, og for det tredje præsupponeres det, at det ikke er den rigtige måde at bekæmpe kriminaliteten på, og dermed at der findes andre (bedre) måder at gøre det på end at lukke en indre grænse i EU.

De omtalte indvendinger imod kontrollen præsenteres dels ved hjælp af udsagn, der indeholder rationelle argumenter såsom uhenigtsmæssige hindringer for turister, pendlere og handlen over grænsen og dermed risiko for faldende indtjening, og dels ved hjælp af emotionelle argumenter. Sidstnævnte optræder bl.a. i citater, hvor forskellige tyske politikere giver udtryk for deres bekymringer for det fremtidige europæiske samarbejde og for forargelse over Danmarks enegang. Desuden anvendes der i en af artiklerne en ironisk distancerende tone, der beskriver kontrolforanstaltningerne ved grænseovergangen som latterlige og uden virkning. Vinklingen af sagen i de undersøgte avisartikler er dog ikke udelukkende kritisk, da der også bringes enkelte tilkendegivelser af forståelse for grænsekontrollen som et instrument imod kriminaliteten.

Reaktionerne i Tyskland, men også i det øvrige EU og i Norden (fx Wallmark, 2011), kom tydeligvis bag på den daværende danske regering, som fra flere sider blev afkrævet forklaringer på årsagerne til og intentionerne med grænsekontrollen. Grænsekontrolsagen og dens modtagelse i Tyskland viser tydeligt, at der eksisterer forskellige opfattelser af det fælles-europæiske projekt i form af først EF og siden EU. Blandt tyske politikere, nationale som føderale, har Euro-

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

papolitikken og den europæiske integration generelt set spillet en meget central rolle siden genopbygningen efter anden verdenskrig (Lammers, 1996, 101ff.), ikke mindst for at sikre en fredelig fremtid for Europa, og denne politik møder bred opbakning i erhvervslivet. Tilknytningen til EU og troen på nødvendigheden af et EU er, bl.a. pga. fortidens skygger, generelt set stærkere i Tyskland end i Danmark, i hvert fald i udmeldingerne fra det officielle Tyskland. I den brede befolkning er tilknytningen til EU formentlig mere varierende, som det også er tilfældet i Danmark. Tyskland var med til at grundlægge EF og EU og har 'købt hele pakken', endda afskaffet deres stærke D-mark. Danmark kom først til senere og har løbende haft forbehold over for det fulde samarbejde, fx Euro'en.

At dømme efter reaktionerne på grænsekontROLSAGEN handler den således om meget mere end for eller imod grænsekontrol som et redskab i kriminalitetsbekæmpelsen. Sagen er kompleks og forbundet med forskellige rationelle og emotionelle problematikker. Betragter man eksempelvis de mange artikler i tyske medier i perioden omkring den danske grænsekontrol, fremgår det, at grænsekontrollen i adskillige tilfælde blev brugt som en anledning til videre at berette om især Danmarks hårde udlændingepolitik og EU-skepsis. Det, at både *Die Welt* og den daværende danske regering politisk set er orienteret til højre for midten, tyder på, at den kritiske vinkling handler om andet og mere end politiske holdninger.

På et mere overordnet plan afspejler sagen også et aktuelt globaliseringsdilemma mellem på den ene side åbne grænser og øget tværnationalt samarbejde med en vis suverænitetsafgivelse til følge og på den anden side nationalstaternes rolle, rettigheder og pligter i en globaliseret verden. Nationalstaterne kontrollerer territorier, kan legitimt bruge militærmagt og er ansvarlige for at opretholde retssystemer (Giddens, 2000, kap. 5), men i takt med stigende globalisering og intensiverede relationer mellem nationer, bliver denne kontrol og dette ansvar formentlig i stigende grad et anliggende for kollektiver af nationer som fx EU snarere end for de enkelte nationer hver for sig.

Noter

- 1 Det skal nævnes, at der også var positive reaktioner på grænsekontrollen, bl.a. fra tyskere, som blev interviewet af dansk tv på vej over græn-

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

- sen. Desuden kunne man i kommentarer til avisartikler online se forståelse og sympati for det danske tiltag for at bremse kriminaliteten.
- 2 Det rabler for danskerne! Hvorfor genindførelsen af grænsekontrollen ødelægger Europa.
 - 3 Skarp kritik af Danmarks grænsekontrol.
 - 4 Grænsekontroller – Barroso truer Danmark med sagsanlæg pga. traktatbrud.
 - 5 Schengensamarbejdet, som Danmark har deltaget i fuldt ud siden 2001, omfatter 22 EU-lande samt Norge, Island, Schweiz og Liechtenstein. Som borger i et Schengen-land kan man frit bevæge sig på tværs af de indre landegrænser. Ud over en afskaffelse af personkontrollen indebærer Schengen-samarbejdet også et styrket samarbejde om at bekæmpe grænseoverskridende kriminalitet, illegal indvandring m.m. (Folketinget – EU-oplysningen, 2011).
 - 6 Forargelsen over Danmarks planer om begrænsning af rejsefriheden i Schengen-området er stor. EU-kommissionen vil måske ligefrem lægge sag an mod Danmark.
 - 7 I striden med EU om de nye grænsekontroller går Danmark nu i offensiven. Peter Christensen, der er den skatteminister, hvorunder kontrollen sorterer, opfordrede EU-kommissionen til at krydse klinger i retten.
 - 8 Også det danske mindretals parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) kritiserede beslutningen fra Danmark. "Den nye grænsekontrol vil nødvendigvis sinke og gøre passagen over grænsen af personer og varer langsommere," sagde gruppeformand Anke Spoorendonk. Dette vil berøre de pendlere, som arbejder i Danmark, samt trafikken af varer over grænsen, som vil blive langsommere og dermed også dyrere. "Og det vil også genere Danmarks-turisterne, som selv ved en nok så effektiv kontrol må døje med en betydelig kødannelse i spidsbelastningstiden."
 - 9 Udenrigsminister Westerwelle (FDP) advarede mod et tilbagefald i national enegang i EU. Det bekymrede ham, at mange lande ønskede en renationalisering af politikken [...].
 - 10 CDU's europaparlamentariker Elmer Brok viste sig i betragtning af debatterne om euroen og nye grænsekontroller urolig for EU's fremtid. "Jeg er bekymret for Europa, fordi der er fare for, at alt, hvad der er blevet skabt, smuldrer", sagde han [...].
 - 11 En mere effektiv bekæmpelse af kriminalitet ville også have været mulig gennem en styrkelse af de eksisterende instrumenter, uden at det er nødvendigt at ty til permanent grænsekontrol ...

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

- 12 Han er leder af den danske toldmyndighed og betoner igen og igen over for journalisterne, hvor normalt alt er. Kontrollen: normalt. Nye ekspeditionshuse og grænseanlæg, alt planlagt fra 2014: helt normalt.
- 13 Efter at grænsekontrollen er ophørt, oplever vi især i grænselandsbyerne en ekstrem stigning i kriminaliteten. Dette medfører en alvorlig belastning. Nerverne er tyndslidte.
- 14 Er De for genindførelsen af grænsekontrollen ved den tysk-danske grænse?
- 15 Ja, kriminelle og flygtninge kan stoppes på den måde.
- 16 Nej, jeg finder udlændingepolitikken for hård.

Referencer

- Axel Springer AG, 2012. Website: www.axelspringer.de [14.8.2012].
- Bild, 2011. *Die spinnen, die Dänen! Warum die Wiedereinführung der Grenzkontrollen Europa kaputt macht*, 5.7.2011, <http://www.bild.de/politik/inland/daenemark/warum-die-wiedereinfuehrung-der-grenzkontrollen-europa-kaputt-macht-18697364.bild.html> [14.8.2012].
- Die Welt*, 2011a. *EU droht Dänemark mit Klage gegen Grenzkontrollen*. 13.5.2011, <http://www.welt.de/politik/ausland/article13370744/EU-droht-Daenemark-mit-Klage-gegen-Grenzkontrollen.html> [14.8.2012].
- Die Welt*, 2011b. *Kieler Appell an Dänemark: Grenzkontrollen überdenken*. 27.5.2011, http://www.welt.de/print/die_welt/hamburg/article13397437/Kieler-Appell-an-Daenemark-Grenzkontrollen-ueberdenken.html [14.8.2012].
- Die Welt*, 2011c. *Ende der Reisefreiheit*. 6.7.2011, http://www.welt.de/print/welt_kompakt/print_politik/article13470365/Ende-der-Reisefreiheit.html [14.8.2012].
- Die Welt*, 2011d. *Dänemark fordert EU zur Klage heraus*. 21.7.2011, http://www.welt.de/print/welt_kompakt/print_politik/article13498868/Daenemark-fordert-EU-zur-Klage-heraus.html [14.8.2012].
- Duden, 2011. *Duden – Deutsches Universalwörterbuch*. Mannheim: Duden.
- Finansministeriet, 2011. *Styrket toldkontrol ved Danmarks grænser*. Pressemeddelelse, 11. maj 2011, <http://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2011/05/20110511-styrket-toldkontrol-ved-danmarks-graenser/> [14.8.2012].
- Focus, 2011. *Grenzkontrollen – Barroso droht Dänemark mit Vertragsverfahren*, 13.5.2011, http://www.focus.de/politik/ausland/grenzkontrollen-barroso-droht-daenemark-mit-vertragsverfahren_aid_627126.html [14.8.2012].

Den danske grænsekontrol fra et tysk perspektiv
Anne Grethe Julius Pedersen og Dorthe Nabe Nielsen

- Folketinget – EU-oplysningen, 2011. *Schengen-lande & Hvad er Schengen-samarbejdet, og hvorfor hedder det sådan?*, <http://www.eu-oplysningen.dk/emner/schengen/lande/> [14.8.2012].
- Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2011. *Scharfe Kritik an Dänemarks Grenzkontrollen*, 5.7.2011, <http://www.faz.net/suche/?query=Scharfe+Kritik+D%C3%A4nemarks+Grenzkontrollen&resultsPerPage=20&suchbegriffImage.x=0&suchbegriffImage.y=0> [14.8.2012].
- Fehmarnbelt Weekly, 2012. *Dansk-tysk enighed omkring samarbejde om Femern Bælt forbindelsen*, 10.10.2012, <http://fehmarbeltweekly.com/dansk-tysk-enighed-omkring-samarbejde-om-femern-baelt-forbindelsen/> [5.11.2012].
- Giddens, A., 2000. *The Third Way and its Critics*. Polity Press: London. Oversat af O. Thornye og M. Thorup, 2004. *At tænke globalt. Globalisering, sociologi, politik*. København: Hans Reitzels Forlag: København
- Interreg, 2011. *Brandslukning hen over grænsen*, 15.7.2012, <http://www.interreg4a.dk/wm366672> [5.11.2012].
- Interreg, 2012. *Grænselandets gode historier skal frem i lyset*, 28.9.2012, <http://www.interreg4a.dk/wm399318> [5.11.2012].
- Lammers, K. C., 1996. *Bundesrepublik Deutschland. Staat, Gesellschaft, Geschichte und Kultur*. Akademisk Forlag: København.
- Politiken, 2011a. *EU-ekspert: Danmark er ved at gentage Muhammed-fejlen*, 9.6.2011, <http://politiken.dk/politik/ECE1303477/eu-ekspert-danmark-er-ved-at-gentage-muhammed-fejlen/> [14.8.2012].
- Politiken, 2011b. *Ny regering dropper øget grænsekontrol*, 3.10.2011, <http://politiken.dk/politik/ECE1411824/ny-regering-dropper-oeget-graensekontrol/> [14.8.2012].
- Region Syddanmark, 2012. *Notat – Strategi omkring det grænseoverskridende samarbejde*. 7.5.2012, www.regionsyddanmark.dk/dwn227577 [1.11.2012].
- Wallmark, H., 2011. *Uacceptabelt med dansk grænsekontrol*, 13.5.2011, <http://www.norden.org/no/aktuelt/nyheter/wallmark-2013-uacceptabelt-med-skaerpet-graensekontrol> [14.8.2012].
- Wikipedia, 2012. *Die Welt*, http://de.wikipedia.org/wiki/Die_Welt [14.8.2012].